

Ekonomer som hatar kvinnor?

I *Det enda könet* konstaterar Katrine Kielos att samtiden har blivit förförd av en fiktiv tankefigur, den ekonomiska mannen, och resultatet har blivit ett allt annat än lyckligt förhållande.

Boken är en feministisk kritik av nationalekonomins grundläggande antaganden. Problemet med dessa, menar Kielos, är att de på ett ensidigt sätt utgår från den manlige aktören på marknaden som ideal och norm. Det är han som är instrumentellt rationell, bara ser till sin egen nytta och står oberoende av andra individer.¹ Dessa typiskt manliga karaktärsdrag och de traditionellt mansdominerade arbetsområdena har med tiden kommit att värderas högst i samhället, medan de särdrag som tillskrivits kvinnor, samt kvinnodominerade domäner, enligt Kielos har värderas lågt eller hamnar helt utanför den ekonomiska analysramen.

När samhället inledde flirten med den ekonomiske mannen berövades våra liv på kärlekens värden eftersom dessa tillhör kvinnans domän. Kielos menar att vi i dag förhåller oss i allt högre grad till varandra, och till oss själva, som kalkylerande egennyttiga individer utan förmåga att ge uttryck för verklig empati. Vi är för upptagna med att göra sex till en prisvärd vara för att våga ta oss an djupare känslor och sätta våra stabila preferenser i gungning. Förhållanden blir nyktra affärssuppgörelser: Älskling – du är mitt högsta egenintresse!

Den ensidiga analysramen har ock-

så gjort det svårt att korrekt bedöma ekonomiska fenomen, exempelvis på arbetsmarknaden. Enligt den ekonomiska retoriken förväntas kvinnor och män konkurrera fritt om jobben. Men för att ta del av det som värderas högt i samhället måste kvinnor i själva verket rätta sig efter den manliga normen. Samtidigt förväntas de ägna sig åt omsorg om familj och barn, åtaganden som i den ekonomiska analysen uppfattas som en oändlig naturresurs som inte behöver tas med i beräkningen. I praktiken leder det till en snedvriden konkurrens mellan män och kvinnor. Den rådande ekonomiska analysramen försvårar därmed en korrekt förståelse av exempelvis hindren för arbetskraftsdeltagande och yrkesval.

Men att t ex börja räkna på omsorg skulle inte lösa den djupare problematiken. Även om fler aktiviteter togs med i den ekonomiska kalkylen skulle de fördomsfulla grundantagandena om människans egennyttiga natur fortfarande kvarstå. Att vidta politiska och sociala åtgärder enbart genom ekonomiska incitament kan ge motsatt effekt mot vad ekonomerna förväntar sig, menar Kielos, och citerar Frey (1997) och Gneezy och Rustichini (2000).

I korståget mot den ekonomiska mannen tar Kielos med oss genom en mängd ekonomisk historia och samtida nationalekonomisk forskning huller om buller. Hon rör sig mellan Adam Smiths 1700-tal, Gary Beckers 1950-tal och dagens beteendekonomi i samma kapitel. Tyvärr innehåller texten både sakfel och har en populistisk och teatralisk framtoning. Kielos blandar dessutom gärna samman nationalekonomi som akademisk forskning och som slagträ för eler mot politiska åtgärder, utan att gå in på hur den relationen ser ut eller bör se

BOKANMÄLAN

Katrine Kielos:
Det enda könet, Albert Bonniers förlag, 2011, 303 sidor, ISBN 978-91-0-012461-8.

¹ Något som inte nämns i boken är att beskrivning av den ekonomiska mannen historiskt kan sägas vara ett ideal för en viss grupp av män, borgarklassens män, som köpte och sålde på marknaden.

ut. Nationalekonomer (forskare såväl som praktiker) får därmed en orättvist stor del av skulden för dagens brister i samhället. Kielos attackerar ekonomen som person. Han skiter i fattiga barn, tycker att det är rationellt och därmed legitimt att bomba storstäder med kärnvapen och skämtar ofta om hur fint det är för ekonomin att skicka sin mamma till ålderdomshemmet. Ett av hans mest utmärkande drag är vidare en total oförståelse till självkritik.

Det kan verka lätt att avfärda Kielos bok som bestående av ovetenskapliga trassligheter och grundlösa påhopp. Men trots sakfelen, förenklningarna och den populistiska tonen är bokens bredare diskussion om ämnets grundantaganden väl värd att ta på allvar.

Självkritik är knappast en del av utbildningen inom nationalekonomi. När författarna till denna bokrecension läste kurser på grund- och forskarutbildningen förekom inte någon kritisk diskussion av ämnets grundläggande teoretiska och analytiska ramverk. Som studenter fick vi bilden av en positiv vetenskap (i vetenskapsfilosofisk mening), en beskrivning av samhället såsom det är, bestående av värdeneutrala bedömningar som kan användas för att formulera och utvärdera politik. Alltför sällan diskuterades om nationalekonomin verkligen var värdeneutral eller ens kan vara det och i vilka samhälleliga kontexter det grundläggande analytiska ramverket utgör en relevant metodologisk verktygslåda. Det verkar inte finnas ett stort intresse för att debattera dessa frågor, vare sig på lärosätena eller i samhällsdebatten.

Kielos nämner beteendekonomin som ett lovande inslag. Men beteendekonomin har inte inkluderats i många utbildningar i landet. Den har också kvar flera grundantaganden, såsom det om den nyttomaximerande individen. Trots att (delar av) nationalekonomisk

forskning i dag alltså kan sägas vara öppnare gentemot andra discipliner är detta ingen bra förevändning för att undvika en bredare diskussion av de grundläggande pusselbitarna.

Lars Calmfors (2009) påpekade att den ökade ämnesspecialiseringen inom forskningen ger mindre tid åt de stora perspektiven. Han såg bl a en lösning i en breddad doktorandutbildning. Vi skulle också uppskatta en bredare inomvetenskaplig diskussion och ett mer aktivt deltagande i samhällsdebatten, exempelvis kring de frågor som lyfts i *Det enda könet*. Hur påverkar de ekonomiska antagandena och det ekonomiska språkbruket valet av forskningsfrågor och tolkningen av resultat? Är nyttofunktionen en bra utgångspunkt när vi ska beskriva och analysera exempelvis kärleksrelationer eller vanlig medmänsklighet? Är det rimligt att jämföra mänskliga beteenden med fysikaliska lagar? Vad betyder egentligen egennytta om allt beteende per definition är egennyttigt?

Det enda könet kan vara läsvärd om du som ekonom vill höja pulsen eller återkoppla till funderingar du kanske hade under grundutbildningen. För den som är ute efter en lugnare läsoplevelse om ämnets grundteser finns emellertid många andra sakligare texter med liknande kritik. Ett exempel är en artikel av Nancy Folbre och Julia Nelson (2000), "For Love of Money – Or Both?"; ett annat är boken *Economic Analysis, Moral Philosophy and Public Policy* av Daniel Hausman och Michael McPherson (2006).

Emma von Essen

Doktorand vid Nationalekonomiska institutionen, Stockholms universitet

Johanna Rickne

Fil dr i nationalekonomi, Institutet för Näringslivsforskning (IFN)

REFERENSER

Calmfors, L (2009), "Är det fel på national-ekonomerna?", *Axess*, nr 7, s 12-13.

Folbre, N och J Nelson (2000), "For Love of Money – Or Both?", *Journal of Economic Perspectives*, vol 14, s 123-140.

Frey, B S (1997), *Not Just for the Money: An Economic Theory of Personal Motivation*, Edward Elgar, Cheltenham.

Gneezy, U och A Rustichini (2000), "A Fine Is a Price", *Journal of Legal Studies*, vol 29, s 1-18.

Hausman, D M och M S McPherson (2006), *Economic Analysis, Moral Philosophy and Public Policy*, Cambridge University Press, New York.